

ШЫН

НИИТИЛЕЛ-ПОЛИТИКТИГ СОЛУН

Албан езузу-биле

ТУСКАЙ ҮНДҮРҮЛГЕ

1925 чылдың
август 31-де үнүп
эгелээн

№ 96 (17584)

2008 чылдың
АВГУСТ 28,
четверг

Садар өрттөз –
4 рубль.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХООЙЛУЛАРЫ

Тыва Республикага биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2008 чылдың май 21-де хлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2008 чылдың июнь 26-да члээлде деп көрсөн

1-ге. Ниити чүүлдер

1 чүүл. Бо Хоойлунуң таарыштырар чүүлдери

Бо Хоойлу 2007 чылдың июль 24-те № 209-ФХ «Россия Федерациязында биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң дугайында» Федералдыг хоойлуга дүүштүр хлээп алдынган болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң адырынга Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органнарының, юридиктиг эргелиг албан черлериниң болгаш хуу кижилериниң аразында тыптып турар хамаарылгалары таарыштырып, бо Хоойлуда ажыглаттынып турар билиштинерин, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир адырларның системазын, ындыг деткимчениң адырларын болгаш хевирлерин тодарадып турар

2 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң нормативтиг хоойлу-дүрүм таарыштырылганы

Тыва Республикага биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң нормативтиг хоойлу-дүрүм таарыштырылганы Россия Федерациязының Конституциязынга, 2007 чылдың июль 24-те № 209-ФХ «Россия Федерациязында биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң дугайында» Федералдыг хоойлуга үндезлетинер, оларга дүүштүр хлээп ал турар өске-даа федералдыг хоойлуларга, Россия Федерациязының өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларынга, бо Хоойлуга, Тыва Республиканың хоойлуларынга болгаш өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларынга, тус чер бот-башкарылга органнарының нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларынга дүүштүр боттаныр.

3 чүүл. Бо Хоойлуда ажыглаттынып турар кол-кол билиштинер

Бо Хоойлунуң сорулгаларын күүседиринге дараазында кол-кол билиштинер ажыглаттынып турар:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилер – федералдыг хоойлужудулга-биле доктааттынган негелделерге дүүштүр биче бүдүрүлгелерге, оон иштинде биче хемчээлдег бүдүрүлгелерге болгаш ортумак бүдүрүлгелерге хамаарыштырган ажил-агыйжы субъектилер (юридиктиг эргелиг албан черлери болгаш хуу сайгарлыкчылар);

2) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге деткимче (моон ыңай деткимче дээн) – биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг программалары-биле көрдүнгөн хемчеглерни боттандыраарыңче угландырган Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының ажил-чорудулгазы болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураның (адырларның системазының) ажылдаары;

3) аныктарың сайгарлыкчы чоруу – 16-дан 30 хар чедир назылыг, юридиктиг эргелиг албан чери болбайн турар сайгарлыкчы ажил-чорудулганы боттандырып турар хамаатыларның ажил-чорудулгазы;

4) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы

чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң республика программалары – биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле, оон иштинде биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң чамдык категорияларының күрүнө политиказының сорулгаларын чедип алырынче угландырган хемчеглерниң даңзыын тодарадып турар болгаш Тыва Республикада боттандырып турар, акшаландырышкынның хемчээлин болгаш дөстөрүн, айыткан хемчеглерни боттандыраары дээш харысалгалыг Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органнарының ажил-чорудулгазының түннелин айытканы-биле хемчеглерниң даңзыын боттандырып турар, Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын;

5) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң муниципалдыг программалары – биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле, оон иштинде биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң чамдык категорияларының сорулгаларын чедип алырынче угландырган хемчеглерниң даңзыын тодарадып турар болгаш оларны акшаландыраарының хемчээлин болгаш дөстөрүн, айыттыг хемчеглерни боттандыраары дээш харысалгалыг, тус черниң бот-башкарылга органнарының ажил-чорудулгазының түннелин айытканы-биле муниципалдыг тургузулгаларда боттандырып турар тус чер бот-башкарылга органнарының нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын;

6) төлээлеттирген орган – биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле Тыва Республиканың күрүнө политиказын боттандыраары хандырып турар Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органы.

4 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту хөгжүдөр айтырыглар талазы-биле Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органнарының болгаш тус чер бот-башкарылга органнарының бүрүн эргелери

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту хөгжүдөр айтырыглар талазы-биле Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органнарының бүрүн эргелеринге:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле күрүнө политиказын боттандыраарыңа киржилгези;

2) национал, социал-экономикиг, экологтуг, культурлуг болгаш өске-даа онзагай чүүлдерни өөренип көргени-биле, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң республика болгаш муниципалдар аразының программаларын ажылдап кылыры болгаш боттандыраары;

3) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң сонургалдарын илередип турар коммерция эвес организацияларның болгаш айыткан организацияларның структурлуг кезектериниң ажил-чорудулгазынга дуза көргүзери;

4) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту хөгжүдөр айтырыглар талазы-биле эртем-шинчилел болгаш дуржулга-конструктор ажылдарын Тыва Республиканың республика бюджетиниң акша-хөреңгизинден акшаландыраары;

5) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң девискээрлер

аразының кады ажылдажылгазын хөгжүдеринге дуза көргүзери;

6) сайгарлыкчы ажил-чорудулганы суртаалдаарын болгаш делгередирин Тыва Республиканың республика бюджетиниң акша-хөреңгизи-биле боттандыраары;

7) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң муниципалдыг программаларын деткири;

8) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту хөгжүдөр айтырыглар талазы-биле делегей чергелиг организациялар-биле болгаш даштыкы күрүнелерниң административтиг-девискээр тургузулгалары-биле кады ажылдажылгазы;

9) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту хөгжүдөр айтырыглар талазы-биле делегей чергелиг организациялар-биле болгаш даштыкы күрүнелерниң административтиг-девискээр тургузулгалары-биле кады ажылдажылгазы;

10) Тыва Республикага биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорук субъектилерин деткир инфраструктураны тургузары болгаш оон ажил-чорудулгазын хандыраары;

11) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны шимчeves эт-хөреңги-биле (чер участоктарын болгаш улус чурттавайн турар бажыңны киригени-биле) хандыраар системаны тургузары;

12) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны шимчээр эт-хөреңги-биле хандыраар системаны тургузары, оон иштинде садып алыр эрге-биле (лизинг) үр хуусаалыг арендага дериг-херекселди болгаш технологияларны дамчыдары;

13) инновациялар болгаш улутпур бүдүрүлгезиниң талазы-биле биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң болгаш оон деткириниң талазы-биле хемчеглерни боттандыраары;

14) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң эгелеп чоруур субъектилериниң ажил-чорудулгазын саң-хөө талазы-биле дуза көргүзөр системаны тургузары;

15) тус чер бот-башкарылга органнарын методиктиг дуза-биле хандыраары болгаш оларга муниципалдыг тургузулгаларның девискээрлеринге биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылырынга болгаш боттандыраарыңа деткимчени көргүзери;

16) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту хөгжүдөр талазы-биле тускай боттандыраар азы чөвүлээр эргелиг органнары тургузары;

17) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң – деткимче алыкчыларының даңзыларын кылып чорудары;

18) Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр доктааттынган ажил-чорудулга адырында албан езузунун статистика медээлерин тургузарының талазы-биле хлээлгелерни боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарынга халас үндезинге федералдыг күрүнениң статистика хайгааралдарын боттандыраар сорулгалар-биле доктааттынган хевирлерге документтижиткен медээлерни кириери;

19) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге хамаарыштыр Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органнарының контроль-хайгаарал болгаш өске-даа административтиг бүрүн эргелерин боттандыраары-биле база ол ышкаш,

албан езузу-биле статистиктиг медээлерни хевирлеп тургузар хлээлгелерни боттандыраары-биле күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарыңче халас үндезинге белеткеп, медээлерни чорудары;

20) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң талазы-биле республика чергелиг программаларны деткири-биле Россия Федерациязының күрүнө эрге-чагырга органнарынга делег кириери;

21) Тыва Республикага биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылырынга болгаш боттандыраарыңа дуза көргүзериңиң талазы-биле база ол ышкаш Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органнарынга методиктиг дуза-биле хандырылганың хамаарыштыр делегни Россия Федерациязының күрүнө эрге-чагырга органнарыңче кириери.

2. Бо Хоойлунун доктаадып тургускан сорулгаларын болгаш айтырыгларын шиитпирлээр-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнары бот-боттарының аразында сырый харылзаалыг ажылдаар.

3. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту хөгжүдөр айтырыгларын шиитпирлээр-биле тус чер бот-башкарылга органнарының бүрүн эргелеринге биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүүрүңе таарымчалыг байдалдары тургузары, оон иштинде:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң талазы-биле программаларны национал болгаш тус черниң социал-экономикиг болгаш өске-даа онзагайларын өөренип көрбүшаан, кылып тургузар болгаш боттандыраар;

2) муниципалдыг тургузулгаларның девискээрлеринге биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң сайзыралын баш бурунгаар сайгарып көөрү, оон хөгжүлдезиниң талазы-биле алдынып турар хемчеглерниң дээшти болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң саң-хөө, экономика, социал болгаш өске-даа көргүзүлгелерни анализ;

3) муниципалдыг тургузулгаларның девискээрлеринде турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге деткимче көргүзөр инфраструктураны белеткеп тургузары болгаш оларның ажил-чорудулгазын хандыраары;

4) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткип турар коммерциялыг эвес организацияларның болгаш айыттыг канализацияларның адырларынга деткимче көргүзери;

5) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле тускай боттандыраар азы чөвүлээр органнары тургузары;

6) Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр албан езузунун статистика медээлерин ажил-чорудулганың доктааттынган адырының аайы-биле хевирлеп тургузары-биле хлээлгелерни боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарынга халас үндезинге, күрүнениң федералдыг статистика хайгааралдарын боттандыраары-биле доктааттынган хевирлерге документтижиткен медээлерни белеткеп кириери;

7) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң – деткимче алыкчыларының даңзыын кылып чорудары;

8) тус чер бюджеттериниң акша-хөреңгизинден сайгарлыкчы ажил-чорудулганы суртаалдаар болгаш делгередирин боттандыраары;

9) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң ажил-чорудулгазынга саң-хөө деткимчезиниң системазын тургузары.

4. Тус черниң бот-башкарылга органнары болгаш Тыва Республиканың күүсекчи

эрге-чагырга органнары, бо Хоойлу-биле доктааттыг сорулгаларны болгаш айтырыгларны шийтирилээр-биле болгаш сорулгаларны чедип алыры-биле удур-дедир харылзаалыг ажылдаар.

5. Тыва Республиканың Чазааның доктаадып тургусканы чурум езугаар, Тыва Республиканың девискээр болгаш адырлар аайы-биле күүсекчи эрге-чагырга органнары, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту деткиринин кезээнге бодунун ажыл-чорудулгазының дугайында медээни бүрүн эргелиг төлээлеттирген органче кириер.

6. Тус черниң бот-башкарылга органнары, муниципалдыг тургузулгаларның девискээрлеринде биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң байдалының дугайында медээни, Тыва Республиканың Чазааның доктаадып тургусканы чурум езугаар, бүрүн эргелиг төлээлеттирген органче кириер.

5 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин деткимче алыкчыларының даңзызы

Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин деткимче көргүзүп турар Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнары, тус чер бот-башкарылга органнары биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин – ындыг деткимче алыкчыларының даңзызын, федералдыг хоойлужулга-биле доктааттыг чурум езугаар тургузар.

2 эге. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны деткири

6 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының болгаш тус черниң бот-башкарылга органнарының деткири

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиринин кол принциптери болза:

1) деткимче көргүзери дээш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин дилег кириеринин чагыг езугаар чуруму;

2) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң бүгү субъектилеринге биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураның билдингир болуру;

3) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг программалар-биле көрдүнгөн үнелел барымдааларына дүжүп турар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин чогуур программаларга киржири-биле дең болуру;

4) 2006 чылдың июль 26-да № 135 – ФХ «Адааннажылганы камгалаарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле доктааттыг негелделерни сагааны-биле деткимчени көргүзери;

5) дуза көргүзеринин ажык болуру.

2. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге дуза көргүзери дээш дилег кирип турда, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерини 2007 чылдың июль 24-те № 209 – ФХ «Россия Федерациязынга биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезинин дугайында» Федералдыг хоойлунун 4-кү чүүлү-биле доктааттыг негелделерге болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдезинин федералдыг, республика болгаш муниципалдыг программалары-биле көрдүнгөн негелделерге дүжүп турарын бадыткап турар документилерни кириер.

3. Дараазында биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге хамаарыштыр дуза чедиртинген бооп турар:

1) чээли организациялары, камгаладылга организациялары (хереглел кооперативтеринден аңгыда), инвестиция фондулары, күрүненин звес пенсия фондулары, өртектиг саазынар рыногунун профессионал киржикчилери, ломбардтар болуп турар;

2) продукция кезээниң дугайында дугуржулгаларның киржикчилери болуп турар;

3) оюн бизнесинин талазы-биле сайгарлыкчы ажыл-чорудулганы боттандырып турар;

4) Россия Федерациязының делегей чергелиг керээлери-биле көрдүнгөн таварылгалардан аңгыда, валюта таарыштыраарының дугайында болгаш валюта хыналдазында Россия Федерациязының хоойлужулгазы-биле доктааттыг чурум езугаар Россия Федерациязының резидентилери болбайн турар.

4. Бо Хоойлунун 12-ги чүүлүнде көрдү-

ген биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге саң-хөө дузазы акциз барааннарын бүдүрерин болгаш саарарын, а ол ышкаш нити тарап негтерээн казымал байлактардан аңгыда, казымал байлактарның казып-тыварын болгаш садып-саарылгазын боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге саң-хөө деткимчезин кылырын болдурбас.

5. Дараазында айтыттыг таварылгаларда деткимче көргүзери ойталааттыг болур ужурлуг, бир звес:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдезинин федералдыг, республика чергелиг, муниципалдыг программаларга дүштүр доктаадып тургусканы документилери кири-тинмээнде азы айтырыг тургускан кижиге дүшпес сан-медээлер болгаш документилер киригенде;

2) деткимче көргүзеринин негелделери күүсеттинмээнде;

3) моон мурнунда айтырыг тургускан кижиге – биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге хамаарыштыр, ындыг деткимчени көргүзүр дугайында шийтир хүлээп алдынган болгаш ону көргүзеринин хуусаалары төнмээнде;

4) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин деткимче көргүзеринин негелделерин болгаш чурумун хажыткан деп санаан үеден эгелеп, оон иштинде деткимчениң акша-хөреңгизин көрдүнгөн сорулгадан өскээр ажылгаан үеден эгелээш, үш чыл эртпээнде, деткимче көргүзеринден ойталаар.

6. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин дилег кириеринин бо чүүлүн 2-ги кезээнде көрдүнгөн хуусааларын көөрүн биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдезинин республика болгаш муниципалдыг программалар-биле дүштүр доктаадыр. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъект бүрүзү ындыг дилег талазы-биле шийтир хүлээп алганының дугайында, ону хүлээп алган хүнүнден эгелээш, 5 хонуктуң дургузунда медээни алган турар ужурлуг.

7 чүүл. Тыва Республикага биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктура

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктура биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин тургузарына болгаш оларга деткимче көргүзеринге таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдезинин федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг программаларын боттандырып турда, күрүнениң азы муниципалдыг хереглелдерге ачы-дуза чедиринге, ажылдар күүседиринге, чагылгар кириер сорулгаларга барааннар сөөртүрүнге (күүседикчилер, чагыг хүлээп алыкчылары) хаара туттунуп турар азы бодунун ажыл-чорудулгазын боттандыраары-биле тургустунуп турар, коммерциялыг болгаш коммерциялыг звес организацияларның системазы болур.

2. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктурага сайгарлыкчы чоруктуң деткиринин талазы-биле төптер болгаш агентилелдер, сайгарлыкчы чоруктуң деткиринин фондулары, чээли тыпсырының талазы-биле дуза кадар фондулар, (магадылал фондулары, дагдынышкын фондулары), биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге инвестициялар хаара тутар фондулар, эрге-хоойлу төптери, технопарктер, эртем парктары, тускайлаттыг бүүдүрүлгө девискээрлери (бүүдүрүлгө-технологутт зоналар), инновация-технологутт төптер, бизнес-инкубаторлар, ус-шеверлер ажылдарының палаталары болгаш төптери, кады ажылдажылга төптери, маркетинг болгаш өөредилге-албан-херек төптери, барааннар үндүр садарын деткиринин талазы-биле агентилелдер, лизинг компаниялары, консультация төптери болгаш өске-даа организациялар кирип турар.

3. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны тургузуп турда, оларның тургузукчулары-биле девискээр болгаш (азы) ажыл-чорудулганы адыр аайы-биле принциптери доктааттыг бооп болур.

4. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдезинин республика чергелиг болгаш муниципалдыг программаларының күүседикчилери болуп турар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга негелделерни, айтыттыг программалар-биле доктаадып тургузар.

5. Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары болгаш тус чер бот-башкарылга органнары, биче болгаш

ортумак сайгарлыкчы чоруктуң деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга деткимчени, федералдыг хоойлужулга-биле болгаш бо Хоойлу-биле көрдүнгөн хевирлерге көргүзүр.

6. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң деткиир инфраструктураны тургузуп турар организациялар, Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары-биле болгаш тус чер бот-башкарылга органнары-биле, федералдыг хоойлужулга-биле болгаш бо Хоойлу-биле, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдезинин республика чергелиг болгаш муниципалдыг программаларда көрдүнгөн чурум езугаар удур-дедир дузалажып, демниг ажылдаар.

8 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге деткимче көргүзеринин дугайында айтырыгларны сайгарып көөрүнүн чуруму

1. Бо Хоойлуда көрдүнгөн хевирлерге оларга деткимче көргүзеринге кордап турар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организациялар, бир звес деткимче көргүзери биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүдеринин федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг программалар-биле көрдүнгөн, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организациялар, Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарына болгаш Тыва Республиканың тус чер бот-башкарылга органнарына бижимел хевирге айтырыгны кириер.

2. Кириген бижимел хевиринин айтырыгына, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияларның болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин негелделеринге, күштүг болуп турар хоойлужулганың, база ол ышкаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдезинин федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг программаларының негелдеринге дүжүп турарын бадыткап турар документилерни кожар.

3. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң деткиир инфраструктураны тургузуп турар организациялар болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин, деткимче көргүзеринин талазы-биле тургускан айтырыгының талазы-биле хүлээп алдынган шийтир хүлээп алганында, ону хүлээп алган хүнден эгелеп, беш хонуктуң дургузунда, долу медээ-дыңнадыгны алган турар ужурлуг.

4. Деткимче көргүзеринин дугайында айтырыгларны сайгарып көөрүнүн чурумун болгаш хуусааларын, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдезинин республика чергелиг болгаш муниципалдыг программаларына дүштүр доктаадып тургузар.

9 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезинин талазы-биле республика чергелиг болгаш муниципалдыг тускай сорулгалыг программалар

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хөгжүдеринин талазы-биле республика чергелиг болгаш муниципалдыг тускай сорулгалыг программалар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин аңгы-аңгы бөлүктөрүн деткиринин янзы-бүрү хевирлерин сайгарып көрүп болур.

Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хөгжүдеринин талазы-биле республика чергелиг болгаш муниципалдыг тускай сорулгалыг программаларны ажылдап кылырының кол-кол принциптери:

1) республика чергелиг болгаш муниципалдыг тускай сорулгалыг программаларның сорулгаларының болгаш шийтирлээр ужурлуг айтырыгларының, Тыва Республиканың социал-экономиктиг программалары-биле болгаш Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының нормативтиг хоойлу-дүрүм актылары-биле доктааттыг, мурнады шийтирлээр ужурлуг айтырыглары-биле чаңгыс аай болуру;

2) программаны тургузуп турар хемчеглер комплекзин боттандыраарының хуусаалары болгаш күүседикчилеринин (оон иштинде акшаландырышкынның үнөр дөстөрүнүн) курлавырларының талазы-биле тодаргай үндезинин болуру;

3) айтыр-демделгезин сорулгаларны чедип алырынга хуусааларны доктаадып тургузары;

4) республика чергелиг болгаш муниципалдыг тускай сорулгалыг программаларның, бадылаттыг өске республика чергелиг болгаш муниципалдыг тускай сорулгалыг программаларының хемчеглери биле бот-боттарының аразында удур-дедир

дүжүп турары.

2. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хөгжүдеринин талазы-биле республика чергелиг болгаш муниципалдыг тускай сорулгалыг программалар дараазында кол-кол принциптерге үндезилеттинер:

1) чурттакчы чонунун социал камгалам чок кезээн сайгарлыкчы ажыл-чорудулгаже хаара тудары;

2) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны тургузары болгаш деткири;

3) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге эт-хөреңги, саң-хөө, медээ-дыңнадыг, эрге-хоойлу, консультация талазы-биле болгаш кадрлар белеткелинин, эде белеткелинин, кадрларның билин бедидеринин талазы-биле деткимче көргүзери;

4) республика чергелиг болгаш муниципалдыг чагыгларның күүселдезинге биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин киржилгези;

5) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин эргелерин болгаш хоойлу езугаар сонургалдарын хандыраары;

6) Тыва Республикага биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүдеринче болгаш деткиринче угланган, чаңгыс аай күрүне политиказының боттанышкынын хандыраары.

3. Девискээр болгаш адырлар аайы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хөгжүдеринин талазы-биле айтырыгларны тургузуп турар үеде ажылгаттынып турган, чогуур уштап-баштаар болгаш арга-сүме кадар органнарын, эксперттерин болгаш тускай эртемниглерин киржилгези-биле, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хөгжүдеринин талазы-биле республика чергелиг программаларны бүрүн эргелиг төлээлеттирген орган-биле ажылдап кылыр.

4. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хөгжүдеринин муниципалдыг программаларын тус черниң бот-башкарылга органнары, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүдеринин чогуур харылзаштыр азы чөвүлээр органнарын киржилгези-биле, оларны тургузуп турда эксперттерин болгаш тускай специалистерин киржилгези-биле ажылдап кылыр.

5. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хөгжүдеринин талазы-биле республика чергелиг программаларының акшаландырышкынын, чыл санында, Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгизинден болгаш бюджеттен дашкаар дөстөрдөн боттандыраар.

6. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хөгжүдеринин талазы-биле муниципалдыг программаларының акшаландырышкынын тус чер бюджеттеринин акша-хөреңгизинден болгаш бюджеттерден дашкаар дөстөрдөн боттандыраар.

10 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны деткиринин хевирлери

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны деткиринин хевирлери:

1) эт-хөреңги деткимчези;

2) саң-хөө деткимчези;

3) медээ-дыңнадыг деткимчези;

4) эрге-хоойлу болгаш консультация талазы-биле деткимче;

5) кадрлар белеткелинин, эде белеткелинин болгаш кадрларның билин бедидеринин база деткимчениң өске-даа хевирлери.

2. Медээ-дыңнадыг болгаш эрге-хоойлу база сүме бээр деткимчени, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң тодаргай субъектилерин болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияга (адрестиг дуза кылдыр), а ол ышкаш, тодаргай звес бөлүктүн кижилеринге «Интернет» харылзаа четкизин таварыштыр, медээ-дыңнадыгларны база телефон болгаш өске-даа харылзааны ажылгааны-биле консультациялар бээринин, парлаан үндүрүлгелерин таратканы-биле (хөйге дуза чедирер арга), чедирген бооп болур.

3. Бо чүүлде көрдүнгөн деткимче хевирлери-биле чергелештир, Тыва Республиканың хоойлужулгазы-биле, Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгизинден деткимчениң өске-даа

хевирлери доктааттыганын боол болур.

4. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиринин онзагай талаларын, дараазында социал-экономика адырларга, бо Хоойлу-биле доктаадып тургузар:

1) инновациялар болгаш үлетпүр бүдүрүлгези;

2) ус-шеверлерниң ажил-чорудулгазы;

3) даштыкы экономика талазы-биле ажил-чорудулга;

4) турисчи ажил-чорудулга;

5) девискээрлер аразында харылзаалар болгаш девискээрлер аразында кады аылдажылга;

6) көдээ ажил-агый талазы-биле ажил-чорудулга;

7) аныктарга сайгарлыкчы чорук.

5. Бүрүн эргелиг төлээлеттирген органның кириген саналы-биле, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиринин онзагай талаларын, Тыва Республиканың Чазаа, бо Хоойлу-биле көрдүмүзүн, өске-даа социал-экономика адырларга доктаадып болур.

6. Россия Федерациясының болгаш Тыва Республиканың хоойлужулгазында көрдүнгөн негелделер езугаар, Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагыргазының органның болгаш тус черниң бот-башкарылга органның, боттарының бүрүн эргелиг харыылаар айтырыгларның деңгелинде, Тыва Республикага биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге чигелделерни тыпсырын хандыраар.

11 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин эт-хөреңги-биле деткири

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга эт-хөреңги деткимчезин күрүнениң азы муниципалдыг эт-хөреңгини эдилээр база (азы) ажылгаар кылдыр дамчыдарының хевиринге, ооң иштинде чер участоктарын, бажың-балгаттарын, тудугларны, улуг тудугларны, чурттавас оран-саваны, дериг-херекселдерни, машиналарны, механизмдерни, техниктиг тургузуларны, транспорт чепсек херекселдин, инвентарларны, инструменталарны, өрткегит болгаш халас үндезиннерге азы чигелделег байдалдарга Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагыргазының органның болгаш тус чер бот-башкарылга органның боттандыраар.

Айыттыганын эт-хөреңги, ону дамчыдып турган үеде доктааттыганын тускай сорулгазының аайы-биле ажылдагыр ужурулуг.

2. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга дамчыткан, күрүнениң болгаш муниципалдыг өңчү-хөреңгини садары, ээ болур организация бээр, эргелерин дамчыдары (ооң иштинде долаага салыры), ындыг эт-хөреңгини кандыг-даа организацияның эге капиталының эргезинге кирип салыры хоруглуг.

3. Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органның болгаш бо чүүлдүн 1-ги кезээне дүүштүр эт-хөреңги деткимчезин көргүзүп турар тус чер бот-башкарылга органның биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин азы биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорук субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларның ындыг субъектилерге болгаш организацияларга берген күрүнениң азы муниципалдыг эт-хөреңгини тускай сорулгазында өскээр ажылгаан болгаш (азы) бо чүүлдүн 2-ги кезээне дүүштүр хоруглуг чүүлдерни хажытканы-биле ажылгаанда, ол эт-хөреңгини ээлээр болгаш ажылгаарының дугайында эргелерин оксадыр дугайында негелделер-биле судка айтырыг тургузар эргелиг.

4. Бир эвес, Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органның, тус черниң бот-башкарылга органның биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдээнин талазы-биле тускай боттандыра болгаш чөвүлээр эргелиг орган тургустунган болза, бо чүүлдүн 1-ги кезээнде көрдүнгөн эт-хөреңгини эдилээр болгаш (азы) ажылгаар эргелерни дамчыдарын, ол айыттыганын тускай боттандыра болгаш чөвүлээр эргелиг органның киржилгези-биле боттандыраар.

12 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге саң-хөө деткимчези

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге база биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга саң-хөө деткимчезин федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг программаларны боттандыраар деңгелдерге дараазында хевирлерге боттандыраар;

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге күрүнениң болгаш муниципалдыг магадылалдарны Тыва Республиканың Чазааның доктаадып тургусканы чурум езугаар, үш дугаар кижинин хүлээлгелеринин талазы-биле;

2) Тыва Республиканың Чазааның доктаадып тургусканы чурум езугаар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге база биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга субсидиялар;

3) Тыва Республиканың Чазааның доктаадып тургусканы чурум езугаар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга бюджет инвестицияларының хевиринге.

2. Бо Хоойлуның 13-кү чүүлү-биле көрдүнгөн хевирлерге, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге база биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг программаларны боттандыраар деңгелге ачы-дузаны көргүзүр.

3. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдээнин талазы-биле төлөвилелдерниң акшаландырышының федералдыг, Тыва Республиканың республика бюджетинин болгаш тус чер бюджеттеринин акша-хөреңгилеринден конкурс үндезининге боттандыраар.

Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдээнин талазы-биле федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг программаларны боттандыраарына күүсекчилер болуп кирип турар организациялар акшаландырышыны боттандыраарына хереклеттинип турар төлөвилелдерни конкурска кирир. Айыттыганын конкурстарны эрттиреринин чурумун Тыва Республиканың Чазаа доктаадып тургузар.

13 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге ачы-дуза чедирип турар организацияларга деткимче бээринин онзагай чүүлдери

Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хөгжүдериң федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг тускай сорулгаларлыг программаларын күүседип турда, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга деткимчени дараазында хевирлерге бээр:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хүлээлгелеринин талазы-биле дагдынышыкын;

2) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин чарыгдалдарының орнун дуглаары-биле судсидиялар;

3) саң-хөө аренда керээлеринин чарыгдалдарының компенсация;

4) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге өске-даа ачы-дуза чедирилгелеринин.

14 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге информмастыг медээ деткимчези

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хандыраар сорулгалар-биле информмастыг системаны, информмастыг-телекоммуникация четкилерин болгаш банкылар медээлерин дараазында медээлер-биле тургузар:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдээнин федералдыг, республика чергелиг болгаш муниципалдыг программаларын боттандыраары дугайында;

2) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин санының дугайында болгаш оларның экономика ажил-чорудулгазының хевирлеринин талазы-биле бөлүктээшкенин дүүштүр кириген ажилчын олуттарның санының дугайында;

3) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге оларның экономика ажил-чорудулгазының хевирлеринин талазы-биле бөлүктээшкенин дүүштүр кириген ажилчын олуттарның санының дугайында;

4) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин бүдүрүп турары барааннарын (ажыл, ачы-дуза) оларның экономика ажил-чорудулгазының хевирлеринин талазы-биле бөлүктээшкенин дүүштүр садып-сайгарарының дугайында;

5) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин саң-хөө-экономика байданының дугайында;

6) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларның дугайында;

7) өске-даа чүүлдерниң дугайында (экономика, хоойлу-дүрүм, статистика, бүдүрүлгө-технология медээлер-биле, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдээнинге эргежок чугула маркетинг талазы-биле медээлер).

2. Бо чүүлдүн 1-ги кезээнде көрдүнгөн медээлер, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хөгжүлдээнин талазы-биле боттарының баш билип харыылаар айтырыгларын иштинге чамдык бүрүн эргелерин алган күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органның, Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органның, тус черниң бот-башкарылга органның албан езузунун сайтыларынга «Интернет» четкизинге кирип турар болгаш хөйге билдингир болур ужурулуг.

15 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хоойлу-дүрүм талазы-биле деткири

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге хоойлу-дүрүм талазы-биле деткимчени Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органның база тус черниң бот-башкарылга органның дараазында хевирлерге боттандыраар:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге юридиктиг ачы-дуза чедирип турар организацияларны төлөвир чокка азы чигелделиг үндезинге тургузары база оларның ажил-чорудулгазын хандыраар;

2) Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хоойлу-дүрүм камгалалы-биле хол-башкан айтырыглар талазы-биле тускай-жыттыганын литература үндүрери;

3) өске-даа хемчеглер.

2. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге хоойлу-дүрүм талазы-биле деткимчени көргүзери-биле Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгизинден, амгы күштүг болуп турар хоойлужулга-биле доктааттыганын чурумну сагывышаан, болчукулдарны кириштирип болур.

3. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге хоойлу-дүрүм талазы-биле деткимчени, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организациялар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорук субъектилеринин хөгжүлдээнин федералдыг, республика чергелиг база муниципалдыг программаларының хемчээлинге, дараазында хевирге боттандырып болур:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге хоойлу-дүрүм медээлерин бээр;

2) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге сайгарлыкчы ажил-чорудулга хамаарышкан комплекстиг эрге-хоойлу ачы-дуза чедирилгезин чедирери, оларның эргелерин болгаш хоойлу езугаар сонургалдарын камгалаары;

3) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин хоойлу-дүрүм деткимчезинге дорт хамаарышкан тускай-жыттыганын информмастыг курлавырларны, ооң иштинде «Интернет» четкизин тургузары болгаш хандыраар;

4) өске-даа хемчеглер.

16 чүүл. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге сүмө бээр талазы-биле деткири

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга сүмө бээр талазы-биле деткирин Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органның база тус чер бот-башкарылга органның дараазында хевирлерге боттандыраар:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге консультация (сүмө) ачы-дузанын чедирип турар организацияларны тургузары, а ол ышкаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъекти-

лерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга болгаш оларның ажил-чорудулгазын хандыраар;

2) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин бүдүргөн болгаш документ езугаар бадыткап турар консультация ачы-дузанын төлөвиринге чарыгдалдарның долу азы чартык компенсациязын.

2. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге сүмө бээр талазы-биле деткирин биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организациялар дараазында хевирлерге боттандыраар:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге, оларның ажил-чорудулгазының янзы-бүрү айтырыгларының талазы-биле сүмө бээр;

2) өөредилгелиг база сүмелиг семинарларны, тренингилерни, төгөрик столдарны организаастаары болгаш эрттирери;

3) өске-даа хемчеглер.

17 чүүл. Кадрлар белеткелинин, эде белеткээринин болгаш мергежилин бедидеринин талазы-биле деткимче

Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга кадрлар белеткээр, эде белеткээрин болгаш мергежилин бедидеринин талазы-биле деткимчени Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органның база тус черниң бот-башкарылга органның дараазында хевирлерге боттандыраар:

1) күрүнениң өөредилге стандарттарына болгаш программаларына үндезининге биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин кадрлар белеткээринче, эде белеткелинче болгаш мергежилин бедидеринче угланган чижеглей кылган өөредилге программаларын ажилдап кылыры;

2) чурттакчы чонунун социал камгалалы эвээш бөлүктөргө хамааржыр специалисттерниң тускай мергежилин бедидери-биле байдалдарны тургузары, оларның ажил-агыйжы шынарларын сайзыраңгайжыдары, оларны биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорук талазы-биле чаа күш-ажылчы хүлээлгелерни күүсидеринге белеткээр;

3) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге өөредилге-методиктиг, эртем-методиктиг дузаны чедирери.

3 эге. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин ажил-чорудулгазының чамдык адырларынга деткимчени онзагай чүүлдери

18 чүүл. Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин инновациялар база үлетпүр бүдүрүлгезинин талазы-биле деткиринин онзагай чүүлдери

Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге инновациялар болгаш үлетпүр бүдүрүлгезинин талазы-биле деткимчени көргүзери Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органның база тус чер бот-башкарылга органның дараазында хевирлерге боттандыраар:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге техниктиг деткимче көргүзүп турар организацияларны, ооң иштинде техниктиг парктарны, коммерциялыг технологиялар төптерин, техниктиг негелдирген болгаш эртем-бүдүрүлгө зоналарын тургузары;

2) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин тургусканы чаартылгаларга, ажыктыг модельдерге, бүдүрүлгө хевирлеринге база уксаажы-дылга чедишкенин, а ол ышкаш оларнын угаан-бодал-биле чогааткан өске-даа ажил-чорудулгаларына күрүнө бүрүткелин эрттиреринге дуза кадары;

3) инновациялар болгаш үлетпүр бүдүрүлгезинин талазы-биле субподряд керээлерин чарарына биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин хаара тудары-биле байдалдарны тургузары;

4) акционерлиг инвестиция фонддарын болгаш хаагыг үлүглүг инвестиция фонддарын тургузары.

19 чүүл. Ус-дарган ажил-чорудулгазының талазы-биле Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиринин онзагай чүүлдери

1. Биче сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга деткимче көргүзүр сорулгалар-биле Тыва Республиканың

Чазаа ус-дарган ажил-чорудулгазының хевирлериниң даңзын доктаадып тургузар.

2) Ус-дарган ажил-чорудулгазының талазы-биле биче сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары база тус чер бот-башкарылга органнары деткимчени дараазында хевирлерге боттандыра:

1) ус-дарган ажил-чорудулгазының талазы-биле биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорук субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузар, оларның ажил-чорудулгазын хандыра;

2) ус-дарган ажил-чорудулгазының талазы-биле Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге субсидияларны болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезинге үндүрер акша-хөреңгиден бюджет инвестицияларын бээр;

3) Тыва Республиканың Чазааның шиитпири-биле биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузар, оларның ажил-чорудулгазын хандыра;

4) муниципалдыг азы күрүне өнчүзүнде турар бажың-балгатка аренда өртзөн, хоойлужулга-биле доктааттыг чурум езугаар «мастер» деп (моон ыңай - ус-дарган мастер) мергежилди алган кижиниң өөредип турары өөреникчилериниң Тыва Республиканың Чазааның доктаатканы санын барымдаалап, ус-дарган бүдүрүлгениң ажилдакчыларының санын барымдаалап, чигеткен өртек-биле тургузар;

5) ус-дарган ажил-чорудулгазын боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң киржилге-биле девискээрлер аразының болгаш делегей чергелиг делгелгелерни эрттирери;

6) ус-дарган ажил-чорудулгазының талазы-биле Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң талазы-биле өске-даа хемчеглерин боттандыра.

20 чүүл. Даштыкы экономиктиг ажил-чорудулганы боттандырып турар Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң онзагай чүүлдери

Даштыкы экономиктиг ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге деткимче көргүзери Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары база тус чер бот-башкарылга органнары дараазында хевирлерге боттандыра:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту хөгжүдөр талазы-биле бүгү-делеги организациялары, даштыкы күрүнелер болгаш даштыкы күрүнелериниң девискээр тургузуглары-биле кады ажилдажылга;

2) Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң бүдүрүп база тургузуп турар барааннарын (ажылдар, ачы-дузалар), оларның угаан-бодал-биле чогааткан ажил-чорудулгазының түннелинде, даштыкы күрүнелериниң рыноктарыңа үндүреринге дуза кадар, ол ышакш даштыкы экономиктиг ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге таарымчалыг байдалдарны тургузар;

3) даштыкы экономиктиг ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге деткимче көргүзүп турар организацияларны тургузар, оларның ажил-чорудулгазын хандыра;

4) Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң киржилге-биле делегей чергелиг делгелгелерни эрттирер;

5) даштыкы экономиктиг ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң талазы-биле өске-даа хемчеглерни боттандыра.

21 чүүл. Турисчи ажил-чорудулга адырынга Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң онзагай чүүлдери

Турисчи ажил-чорудулга адырынга биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары база тус чер бот-башкарылга органнары деткимче көргүзери дараазында хевирлерге боттандыра:

1) чижилгени сайзырадырының, турисчи организацияларның ажилындагы специализацияны болгаш мөөңежилгени ханыладырының үндезинге, амгы үениң туризм

рыногун тургузарыңа деткимчени көргүзөр;

2) турисчи ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге деткимче көргүзүп турар организацияларны тургузар, оларның ажил-чорудулгазын хандыра;

3) перспективтиг турисчи төлевилелдерге инвестициялар хаара тударыңа деткимчени көргүзөр;

4) турисчи ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң киржилге-биле девискээрлер аразының болгаш делегей чергелиг делгелгелерни эрттирер;

5) турисчи төлевилелди девискээрлер аразының болгаш делегей чергелиг рыноктарга идип үндүрериниң чарлал-медээ хандырылгасы;

6) турисчи ажил-чорудулганың кадрлар болгаш эртем талазы-биле хандырылгасын деткиир;

7) турисчи ажил-чорудулга талазы-биле Россия Федерациязының субъектизиниң биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң өске-даа хемчеглерин боттандыра.

22 чүүл. Девискээрлер аразының харылзаалары болгаш девискээрлер аразының кады ажилдажылгасы адырынга Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң онзагай чүүлдери

1) Россия Федерациязының өске субъектилериниң девискээринде бараан саарып турар болгаш ачы-дузалар көргүзүп турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары база тус черниң бот-башкарылга органнары деткимче көргүзери дараазында хевирлерге боттандыра:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организациялар-биле болгаш Россия Федерациязының субъектилериниң күрүне эрге-чагырга органнары-биле кады ажилдажылга, регионалдыг рыноктарда ажил-чорудулганы боттандырып турар Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге таарымчалыг байдалдарны тургузар;

2) Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң бүдүргөн болгаш тургузуп турар барааннарын (ажылдар, ачы-дузалар), оларның угаан-бодал-биле чогааткан өске-даа ажилдарының түннелдерин девискээр рыноктарыңа үндүреринге дузаны кадар;

3) девискээр рыноктарында ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организацияларны тургузар болгаш (азы) деткиир;

4) девискээрлер аразының ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң талазы-биле өске-даа хемчеглерни боттандыра.

2. Тыва Республиканың девискээринде ажилдап турар, Россия Федерациязының өске субъектилериниң девискээринде бараан дужаап турар болгаш ачы-дузалар көргүзүп турар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар организациялар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң федералдыг, республика чергелиг база муниципалдыг программаларны боттандыраарының хемчээлиниң хевиринге деткиирин боттандырып болур:

1) девискээрлер рыноктарында барааннар база ачы-дузаларының маркетинг шинчилелин чорудар болгаш ооң түннелдерин Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге дамчыдып бээр;

2) девискээрлер рыноктарыңа Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң бүдүргени барааннарын, ачы-дузаларын үндүрер;

3) Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге девискээр ажил-херекчи харылзааларны сайзырадырыңа, садыглаашкын болгаш бүдүрүлгө партнерларын тыварыңа дуза кадар;

4) Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң киржилге-биле девискээрлер аразының делгелгелерин эрттирер;

5) девискээрлер аразының ажил-

чорудулгазын боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир талазы-биле өске-даа хемчеглерни боттандыра.

23 чүүл. Көдээ ажил-агый адырында ажил-чорудулганы боттандырып турар Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң онзагай чүүлдери

Көдээ ажил-агый адырында ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары база тус чер бот-башкарылга органнары деткимче көргүзери дараазында хевирлерге боттандыра:

1) көдээ ажил-агый адырында ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар болгаш биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге дуза көргүзүп турар организацияларны тургузар, оларның ажил-чорудулгазын хандыра;

2) көдээ ажил-агый адырында ажилдар база ачы-дузалар кылып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин дериг-херексел-биле хандыра;

3) көдээ ажил-агый адырында социал ажур-дузалыг төлевилелдеринче инвестицияларны хаара тудар;

4) көдээ ажил-агый адырында ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң киржилге-биле девискээрлер аразының болгаш делегей чергелиг делгелгелерни эрттирер;

5) көдээ ажил-агый ажил-чорудулгазының кадрлар болгаш эртем талазы-биле хандырылгасын деткиир;

6) көдээ ажил-агый талазы-биле ажил-чорудулганы боттандырып турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң талазы-биле өске-даа хемчеглерни боттандыра.

24 чүүл. Аныяктарның сайгарлыкчы чоруунга Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиириниң онзагай чүүлдери

Аныяктарның сайгарлыкчы чоруунга Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары база тус чер бот-башкарылга органнары деткимче көргүзери дараазында хевирлерге боттандыра:

1) аныяктарның сайгарлыкчы чоруунун айтырыгларының талазы-биле чыыштарны болгаш конференцияларны чыл санында эрттирер;

2) чедишкениң ажилдап турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң ажил-чорудулгазынга өй-өйлөп презентация-семинарларны эрттирер;

3) инновациялыг продукцияны ажилдап кылып болгаш непередириниң талазы-биле аныяктарның бизнес-инкубаторларын, конструктор бюроларын тургузар, оларның ажил-чорудулгазын хандыра;

4) аныяктарның сайгарлыкчы чоруун деткиир болгаш сайзырадыр төлевилелдериниң конкурс езугаар шиллелгезин чыл санында организастаар;

5) аныяктарның ажил-херекчи эгелээшкенинниң биржаларын тургузар;

6) аныяктарга хостуг олуттарның дугайында, ажил дилекчилериниң дугайында медээлерни, немелде профессионал эртем чедиң алырының талазы-биле угланышкыннарның болгаш аргаларның медээлер банкыларын хевирлеп тургузар;

7) аныяктарның бизнес-идеяларының болгаш төлевилелдериниң медээлер банкыларын хевирлеп тургузар;

8) аныяктарның сайгарлыкчы чоруун деткиир талазы-биле өске-даа хемчеглерни боттандыра.

4 зге. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң эргелериниң база эрге-ажыктарының камгалалы

25 чүүл. Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң эргелериниң база эрге-ажыктарының камгалалының талазы-биле хемчеглер

1. Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң эргелериниң база эрге-ажыктарының камгалалын күштелдирер сорулга-биле Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге оларның эргелериниң база эрге-ажыктарының камгалалының талазы-биле сүмелерни ажилдап кылып;

2) боттарының харыылаар айтырыгларының иштинге биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге оларның таарымчалыг ажил-чорудулгазынга шаптаразынарны тургузуп турар, оларга материалдыг болгаш моральдыг когарал чедирип болур албан-дужаалдыг кижилерниң чурумга удур хөделиишкенин (хөделиишкын кылбазы) буруу шавар талазы-биле доктааттыг чурум езугаар хемчеглерни хүлээп алыр;

3) күрүне контролон (хайгааралын) боттандырып турда, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң эргелериниң база эрге-ажыктарының камгалалын хандырап талазы-биле хемчеглерни хүлээп алыр;

4) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткиир инфраструктураны тургузуп турар, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң эргелериниң база эрге-ажыктарының камгалалын хандырып турар организацияларны тургузар, оларның ажил-чорудулгазын хандыра;

5) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң эргелериниң база эрге-ажыктарының камгалалынче угланган өске-даа хемчеглерни боттандыра.

2. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң эргелериниң база эрге-ажыктарының камгалалын күштелдирер сорулга-биле Тыва Республиканың Чазааның чанынга сайгарлыкчы ажилды хөгжүдеринге административтиг моондактарны чайладырының талазы-биле ведомстволар аразының комиссиязын (моон ыңай - Комиссия) тургузар, ооң ажил-чорудулгазының чурумун Тыва Республиканың Чазаа доктаадып тургузар.

3. Комиссия Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының база тус черниң бот-башкарылга органнарының сайгарлыкчы ажил-чорудулганы деткиир болгаш хөгжүдөр адырда сайгарлыкчы ажил-чорудулганы эгелеп чоруур болгаш ажилдап турар субъектилериниң рынокче үнеринге шаптыктап турар үндезин чок административтиг моондактарны чайладыр кезээнге күрүне политиказын ажилдап кылып талазы-биле ажил-чорудулганы дүүштүрерин боттандыра.

4. Комиссия биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң сайгарлыкчы ажил-чорудулганы таарыштыраарының айтырыгларын шиитпирлээрде база контроль (хайгаарал) хемчеглерин чорударда албан-дужаалдыг кижилерниң хөделиишкениннеге хамаарыштыр хоумудалдарны сайгарып көөр.

5. Тус чер бот-башкарылга органнары сайгарлыкчы ажил-чорудулганы хөгжүдөргө административтиг моондактарны чайладырының талазы-биле ведомстволар аразының комиссияларын муниципалдыг тургузулгарыңа чагыргаларыңа тургузуп ап болур эргелиг, оларның ажил-чорудулгазын Комиссия боттандыра.

26 чүүл. Тыва Республиканың биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң талазы-биле тускай боттандыра азы чөвүлекчи органнар

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилериниң хөгжүлдезиниң талазы-биле тускай боттандыра азы чөвүлекчи органнары дараазында сорулгалар-биле тургузар:

1) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле күрүне политиказын боттандыраарыңа хаара тудар;

2) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле күрүне политиказын боттандыраарыңа угланган эге саналды үндүрер болгаш деткиир;

3) биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезин таарыштырып турар Тыва Республиканың нормативтиг хоойлудурум актыларының төлевилелдеринге хөинити экспертиказын чорудар;

4) Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарыңа биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле кол чүүлдерни тодарадып турда, сүмелерни ажилдап кылып;

5) саарлыкчы ажилга хамаатыларның эргелерин боттандыраары-биле холбашкан айтырыгларны сайгарыңа, аңаа сүмелерни ажилдап кылырыңа хамаатыларны, хөй-ниити организацияларын болгаш массалыг информация чепсектерин кириштирер.

2. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле тускай боттандыра азы чөвүлекчи органнары тургузарының чурумун Тыва Республиканың Чазаа доктаадып тургузар.

3. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлдезиниң талазы-биле тускай боттандыра азы чөвүлекчи орган-

нарның составынче биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларның, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринин эрге-ажыктарын илередип турар коммерциялыг звес организацияларның төлээлерин, айыттырган тускай боттандылар азы чөвүлекчи органнарның кежигүннеринин ниити санындан үштүн ийден эвээш звес санныг кылдыр кириер.

4. Тус чер бот-башкарылга органнары биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң хөгжүлденин талазы-биле тускай боттандылар азы чөвүлекчи органнарны тургузарының чурумун боттары тодарадыр.

5. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге база биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин деткир инфраструктураны тургузуп турар организацияларга эт-хөрөңги-биле деткимчени, күрүне азы муниципалдыг шимчeves өңүнү эдилээр болгаш (азы) ажыглаар кылдыр дамчыдар хевирге көргүзүп тура, тускай боттандылар азы чөвүлекчи органнарның саналын барымдаалаар.

27 чүүл. Бо Хоойлунуң түңнел чүүл-дери болгаш күштүг болуп эгелээр

1. Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнүнден эгелээш, он хонук эрткен соонда, күштүг болур.

Тыва Республикага үргүлчүнүң хайгааралыг кижизидер талазы-биле ажилды организастаарының дугайында

*Хоойлужудулга палатазы 2008 чылдың май 21-де чылдап алган
Төлээкчилер палатазы 2008 чылдың июнь 20-де чылдап деп көргөн*

1 чүүл. Таарыштырар чүүлдер

Бо Хоойлу азырал болгаш ажаал-тежээл органнарының, уругларны үргүлчүнүң (доктаамал) хайгааралыг кижизидери-биле дамчыдып берип турар албан черинин, хамаатыларның аразында өскүс уругларны болгаш ада-иезинин хайгааралыг чок арткан уругларны доктаамал хайгаараар кижизидилгеге тургузар талазы-биле харылзааларны таарыштырып турар.

2 чүүл. Бо Хоойлуда ажыглап турар билиишкinner

Уругларны доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берип турар албан чери – ол дээрге өскүс уругларның болгаш ада-иезинин азыралы чок арткан уругларның өөредилге албан чери, уругларның азыралы болгаш ада-иезинин азыралы чок арткан уругларны тургузарының түр када хевир.

Доктаамал хайгаараар кижизидилге – бо Хоойлу-биле доктааттыг чурум езуугаар болгаш байдалдарда доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге өскүс уругларны болгаш ада-иезинин азыралы чок арткан уругларны тургузарының түр када хевир.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчи – уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берип турар албан черинин турар черинин аайы-биле болгаш капсырылга езуугаар ол албан черинин азырал болгаш ажаал-тежээл органы-биле уругну доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге тургузарының дугайында керээ үндезинге (моон соңгаар керээ дээн) өскүс уругларның болгаш ада-иезинин азыралы чок арткан уругларның түр үеде турарын болгаш кижизидилгезин боттандырып турар, назы чеде берген харысалга онаап болур кижизидикчи.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинин кежигүннери – доктаамал хайгаараар кижизидикчинин ашаа (кадайы), оларның уруглары болгаш ада-иези, а ол ышкаш доктаамал хайгаараар кижизидикчи-биле кады чурттап турар өске-даа кижилер.

3 чүүл. Доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып турар уруг (уруглар)

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге кижизидери-биле дамчыдып болур уругларның санынга бо Хоойлунуң 2-ги чүүлүнде айыткан албан черлеринде турар өскүс уруглар, ада-иезинин азыралы чок арткан уруглар хамааржыр.

4 чүүл. Доктаамал хайгаараар кижизидикчилер

1. Доктаамал хайгаараар кижизидикчилер, дараазында кижилерден аңгыда, Россия Федерациязының ажил кылып шыдаар назы чеде берген хамаатылары бооп болур:

2. Дараазында хоойлуларны күжүн чидирген деп санаар:

2002 чылдың май 27-де № 1399 «Тыва Республикага биче сайгарлыкчы чорукка күрүне деткимчезинин дугайында» («Тувинская правда», 2002 чылдың июнь 20-де; «Шын», 2004 чылдың июль 4-те) Тыва Республиканың Хоойлузун;

2007 чылдың ноябрь 30-де № 413 «Тыва Республикага биче сайгарлыкчы чорукка күрүне деткимчезинин дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер кириеринин дугайында» («Шын», 2007 чылдың декабрь 20-де) Тыва Республиканың Хоойлузун;

3. Бо Хоойлунуң күштүг болуп эгелээн хүнүнге чедир боттарының ажил-чорудулгазын биче сайгарлыкчы чоруктуң субъектилерин кылдыр боттандырып турар, ынчалза-даа федералдыг хоойлужудулга-биле доктааттыг биче сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге хамаарыштырар негелделерге дүүшпейн турар организацияларга, бо Хоойлунуң күштүг болуп кирген хүнүнден эгелээш, алды айның дургузунда, биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту хөгжүдеринин республика чергелиг болгаш муниципалдыг тускай сорулгалыг программаларыга дүүштүр мурнунда көргүзүп турган деткимчени алыр эргези кадагалаттынып артар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай

№ 795 УХ-II 2008 чылдың июль 7.

судтуң санааны-биле харысалга онаап болбас азы харысалга онаап болуру кызыгаарлыг кижилер;

судтуң санааны-биле кайы-бирээзи харысалга онаап болбас азы харысалга онаап болуру кызыгаарлыг ашак-кадай;

судтуң шийтпири-биле ада-ие эргезин казаан азы суд шийтпири-биле ада-ие эргелери кызыгаарлаттыг кижилер; азыракчының (ажаал-тежээлчинин), азыраан ада-иенин, доктаамал хайгаараар кижизидикчинин хүлээлгезинден хостаттырган, а ол ышкаш хоойлу-биле көрдүнгөн хүлээлгелерин болур-чогууру-биле звес күүсеткени дээш судтуң шийтпири-биле уруг азырап алырын күш чок болдурган кижилер;

кадыының байдалы-биле уруг кижизидерин болгаш уруг азыраарын боттандырып шыдаас кижилер;

доктаамал хайгааралга кижизидеринин дугайында керээ чарып турар үеде Тыва Республикада чурттап турар чери чок, а ол ышкаш доктааттыг санитарлыг болгаш техниктиг дүрүмнерге база хемчээлдерге хамааржыр турар чурттаар оран-савазы чок кижилер;

шииттирип чораан кижилер, а ол ышкаш өг-бүлезинин кежигүннери шийттирип чораан кижилер.

5 чүүл. Доктаамал хайгаараар кижизидилгени боттандылар аргаларның дугайында керээ чарарын белеткээринин чуруму

1. Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидаты-биле доктаамал хайгаараар кижизидилгени боттандылар аргаларның дугайында керээни доктаамал хайгаараар кижизидикчи болур күзелдиг кижинин чурттап турар черинин аайы-биле азырал болгаш ажаал-тежээл органы тургузар.

2. Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидаты доктаамал хайгаараар кижизидилгени боттандыларының аргаларының дугайында керээниң түңнелин алыры-биле азырал болгаш ажаал-тежээл органынга билдиришкinner кириер.

Билдиришкinner дараазында чүүлдерни кожар:

1) бодун шынзыдып турар документинин хоолгазын;

2) допчу намдарын;

3) эртеминин дугайында документинин хоолгазын;

4) өг-бүлезинин, орулгаларының болгаш хуу өңчүге хамааржыр эт-хөрөңгизинин дугайында медээлерин;

5) өгленишкinnerинин дугайында (бир звес доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидаты өг-бүлелиг болган таварылгада) херечилелинин хоолгазын;

6) доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатының шынчип көргөнинин түңнелдери-биле күрүнениң азы муниципалдыг эмнеге-профилактиктиг албан

черинин берген эмчи түңнелдерин;

7) доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатының өг-бүлезинин назы четпээн шупту кежигүннеринин бижимел чөпшээрели. Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатының өг-бүлезинин 10 хардан өрү назы четпээн кежигүннеринин санал-оналын азырал болгаш ажаал-тежээл органнарының специалистери-биле чугаалажышкын аргазы-биле кылыр;

8) доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатының чурттаар чери барынын болгаш хемчээлинин дугайында документи;

9) доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидаты шийттирип чорбаанының дугайында справканы;

10) доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатының өг-бүлезинин кежигүннери шийттирип чорбаанының дугайында справканы дужаар.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидаты билдиришкinner кирип турар үеде хоолгалаан документилеринин бодун албан көргүзөр ужурул.

3. Доктаамал хайгаараар кижизидилгени боттандылар аргаларның дугайында керээге дараазында чүүлдерни айтыр:

1) доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатының чурттап турар байдалын азырал болгаш ажаал-тежээл органының хынаанының түңнелдерин;

2) доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатынга доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдар уругларның эн хей санын;

3) доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатының өг-бүлезинге кижизидери-биле уругну тургузуп болурунун хуусаазын;

6 чүүл. Азырал болгаш ажаал-тежээл органнарының бүрүн эргелери

1. Доктаамал хайгаараар кижизидикчи болур күзелдиг кижинин чурттап турар черинин аайы-биле азырал болгаш ажаал-тежээл органнары, оларга салдыг сорулгаларга дүүштүр:

уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле алыр күзелдиг кижиден доктаамал хайгаараар кижизидилгени боттандыларының аргаларының дугайында керээни чарарын дилээн билдиришкinnerин хүлээп алыр;

доктаамал хайгааралга кижизидери-биле уругну алыр күзелдиг кижинин чурттап турар байдалының хыналдазының түңнелдери-биле актыны тургузар;

доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатының билдиришкinner кириген хүнүнден эгелээш, 15 ажил хүнүнүн дургузунда, доктаамал хайгаараар кижизидилгени боттандыларының аргаларының дугайында керээни белеткээр.

2. Доктаамал хайгааралга кижизидери-биле уругну дамчыдып турар албан черинин турар черинин аайы-биле азырал болгаш ажаал-тежээл органнары:

уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып турар албан чери-биле дугуржулга езуугаар доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатының шийлгезин боттандылар;

доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге уругну тургузарының дугайында керээни чарар;

доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыткан назы четпээннеринин учедун тургузар;

күштүг болуп турар хоойлужудулга дүүштүр доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге кижизидери-биле дамчыткан уругнуң эргелерин болгаш хоойлу езуугаар сонугалдарын сагып турары дээш контролду боттандылар.

7 чүүл. Доктаамал хайгааралга кижизидери-биле уругну дамчыдып берип турар албан черинин бүрүн эргелери

Доктаамал хайгааралга кижизидери-биле уругну дамчыдып берип турар албан чери:

доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кандидатын азырал болгаш ажаал-тежээл органнарынга сүмелээр;

доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге уругну тургузарының дугайында керээни чарарыга киржир;

керээге дүүштүр доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге дамчыдып берген уругнуң хоойлу езуугаар төлээзи болур, уругнуң эргелерин болгаш сонугалдарын камгалаарын боттандылар;

доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге дамчыдып берген уругнуң материалдыг хандырылганы боттандылар; уругга психологтук-эмчи-башкы болгаш юриктиг дузаны чедирер;

доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген уругнуң дыштанылганын организастаарынга, кижизидеринге доктаамал хайгаараар кижизидикчилерге дузаны көргүзөр;

Бо Хоойлу-биле доктааттыг таварылгаларда, доктаамал хайгаараар кижизидикчи-биле керээни күш чок болдурарының дугайында азырал болгаш ажаал-тежээл органының мурнунга дилегни кириер;

доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген уругну азыраарынга үндүргөн акша-хөрөңгини доктаамал хайгаараар, кижизидикчинин чарыгдааны дээш контролду боттандылар.

8 чүүл. Уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдарының чурму

Доктаамал хайгааралга кижизидери-биле уругну дамчыдып турар албан черинин сүмезинге болгаш доктаамал хайгааралга кижизидерин боттандылар аргаларның дугайында керээге үндезилээш, уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле алыр күзелдиг кижиге хамаарыштыр албан черинин турар черинин аайы-биле азырал болгаш ажаал-тежээл органы доктаамал хайгаараар кижизидилгеге уругну тургузарының дугайында шийтпири хүлээп алыр.

Азырал болгаш ажаал-тежээл органының шийтпири уругну доктаамал хайгаараар кижизидилгеге дамчыдып берип турар албан черинин турар черинин аайы-биле азырал болгаш ажаал-тежээл органы биле база уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле база доктаамал хайгаараар кижизидикчиге дамчыдып берип турар албан черинин аразында керээ чарарында үндезин болур.

Керээде керээниң хуусаазы көрдүнгөн дүрүмнү, азырал болгаш ажаал-тежээл органының, уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле база доктаамал хайгаараар кижизидикчиге дамчыдып берип турар албан черинин эргелерин болгаш хүлээлгелерин, уругну тудуп тургузарының, кижизидеринин болгаш өөредиринин негелделерин, а ол ышкаш талаларның керээ езуугаар көрдүнгөн негелделерин үрээни дээш харысалгазын, керээни күш чок болдурарының чурумун кириген турар ужурул.

Уругну (уругларны) доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып турар албан чери доктаамал хайгаараар кижизидикчи-биле хуусаалыг күш-ажыл керээни чарар.

Хуусаалыг күш-ажыл керээни күш-ажыл хоойлужудулгазы-биле доктааттыг чурум езуугаар болгаш байдалдарда хуусаадан эрте, а ол ышкаш уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдарының дугайында керээни хуусаадан эрте күш чок болдурганда, күш чок болдуруп болур. Күш-ажыл керээни хуусаадан эрте күш чок болдурган таварылгада, доктаамал хайгаараар кижизидикчи уругну (уругларны) доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген албан черинге уругну (уругларны) шаптараазын чокка дедир эккеп хүлээдир хүлээлгелиг. Уругну (уругларны) эгидеринден ойталаан таварылгада, айтырыгны хоойлужудулга-биле доктааттыг чурум езуугаар шийтпирлээр.

Уругну дамчыдып турар үеде ооң тускай язы-сөөгүн, тодаргай шажыга болгаш культурага, төрөн дылыга хамаарылгазын, кижизидилгеге болгаш өөредилгеге салгал дамчывын хандырып болурунун аргаларын өөринин көөр ужурул.

10 хар назы чеде берген уругну доктаамал хайгаараар кижизидилгеге дамчыдарын, чүгле ооң чөпшээрели-биле боттандылар.

9 чүүл. Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге уругну тургузарының хуусаалары

1. Уругну доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге турарының хуусаазын өг-бүлеге болгаш уругга хамаарыштыр аңгы тургузар, уругну доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге дамчыдарының дугайында керээ-биле тодарадыр болгаш доктаамал хайгаараар кижизидикчи-биле хуусаалыг күш-ажыл керээниңе айтыр.

2. Уруг доктаамал хайгаараар кижизидилгеге 18 хар четкиже чедир туруп болур.

Уруг 18 хар чеде бергенде доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге турарын ооң ниити өөредилге албан черинге өөредилгези уламчылаар таварылгада узаткан бооп болур, ынчалза-даа ол 23 хардан ашпас ужурул.

10 чүүл. Керээни хуусаадан эрте күш чок болдуары

Керээни азырал болгаш ажаал-тежээл органының, уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берип турар албан черинин эгелекчи саналы-биле, бир звес доктаамал хайгаараар кижизидикчи керээде көрдүнгөн хүлээлгелерни күүсетпээн азы болур-чогууру-биле звес күүсеткен, уругну ада-иезинге эгиткен, азырап

алган, уругну азырал (ажаал-тежээл) азы азыраан өг-бүлөгө дамчыткан таварылгада, а ол ышкаш доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кириген эгелекчи саналы-биле күш чок болдурган бооп болур.

Уругну доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге тургузарының дугайында керээни хуусаадан эрте күш чок болдурганының түннелинде тыптып келир эт-хөреңги болгаш саң-хөө айтырыгларын керээге тайылбырлаар, а маргыжышкын үнүп келген таварылгада, ону суд чуруму-биле шиитпирлээр.

11 чүүл. Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге дамчыткан уругнун эргелери

Доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген уругнун эргелерин хандыраарын болгаш камгалаарын азырал болгаш ажаал-тежээл органы, уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген албан чери, болгаш доктаамал хайгаараар кижизидикчи боттандыраар.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге дамчыдып берген уругнун бо Хоойлунун 2-ги чүүлүнде айыткан албан черлеринин кижизиттирикчилеринге хоойлужудулга-биле көрдүнген эргелери болгаш чингелделери камгалаттынып арттар.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге дамчыдып берген уругнун дараазында эргелери камгалаттынып арттар: аңаа көрдүнген алиментизи, пенсиязы болгаш уругнун адында банк албан черинде ажиткан агар санында Россия Федерациязының күштүг болуп турар хоойлужудулгазынга дүүштүр шилчидип турар өске-даа социал төлевирлеринге болгаш компенсациязынга эргези;

чурттаар оран-савага өнчү эргези азы чурттаар оран-саваны ажыглаар эргези, а чурттаар чери чок болганда – хоойлужудулга-биле доктааттыгачан чурум езугаар аңаа чурттаар черни бээринге эргези;

өскүс уругларның болгаш ада-иезинин хайгааралы чок арткан уруглар албан черлеринин доозукчузунун хоойлужудулга-биле көрдүнген шупту эргелери камгалаттынып арттар.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге дамчыдып берген уругну амгы күштүг болуп турар хоойлужудулгага дүүштүр турар черинин аайы-биле бүрүткээр ужурлуг.

12 чүүл. Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин эргелери болгаш хүлээлгелери

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин эргелери:

бодунун эргелеринин дугайында четче медээни алыр;

уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып турар албан черлеринин удуртукчуларыннан мергежилдиг дуза дилээр;

уругнун эргелерин болгаш сонугалдарын камгалаар талазы-биле хемчеглерни хүлээп алыр.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин хүлээлгелери:

хоойлужудулгага дүүштүр уругнун эргелерин болгаш хоойлу езугаар эрге-ажыын сагыыр;

уругнун амы-тыны болгаш кадыы дээш харысалганы хүлээнир;

уругнун мөзү-шынар кижизидилгезин болгаш күш-шыдал талазы-биле сайзыралын, оон бот-тускайлаң амыдыралга белеткелин хандыраар;

уругнун амыдырал-чуртталгазынга чогуур байдалдарны, а ол ышкаш дыштанылгазын организастаарын болгаш эрттирерин хандыраар;

уругнун эртем чедип алырынга эргежок чугула байдалдарны тургузар;

уругнун кадыкшылының болгаш психиктиг сайзыралының өскерилгенин дугайында, доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинде уругнун кижизидилгезинге болгаш сайзыралынга салдар чедирип болур өскерлишкыннерин дугайында, уруг-биле болуп турар болушкуннарның дугайында чогуур албан черинге медээлерни бээр;

уругну азыраары-биле алган саң-хөө болгаш материалдыг акша-хөреңгинин киргенин база чарыгаттыганының учедун боттандыраар;

доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген уругнун дугайында медээни чажыдын сагыыр.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге уругну тургузарының дугайында керээге доктаамал хайгаараар кижизидикчинин эргелеринин болгаш

хүлээлгелеринин хемчээлин бо Хоойлуга дүүштүр доктаадып тургузар.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчи аңаа доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген назы четпээн уругнун хоойлу езугаар төлээзи болур.

Уругну доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге тургузары доктаамал хайгаараар кижизидикчинин болгаш доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген уругнун аразынга Россия Федерациязының хоойлужудулгазындан тыптып келир алимент болгаш салгал дамбаан хоойлу-дүрүм харылзааларын тывылдырбас ужурлуг.

13 чүүл. Доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген уругнун материалдыг хандырылганы

Доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген уругга өскүс уруглар болгаш ада-иезинин азыралы чок арткан уруглар албан черлеринин өөреникчилеринге хоойлужудулга-биле доктааттыгачан материалдыг хандырылганын нормалары хамааржыр.

Доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген уругнун материалдыг хандырылганын уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген албан чер, керээге дүүштүр акша хевиринге азы бараан азы продукту-биле чорудар.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчи уругну азыраарыга берип турар акша-хөреңгинин кирген болгаш чарыгдаанының учедун бижимел хевирге кылыр. Чарыгдаттыгачан акша-хөреңги дугайында медээлерни ай санында уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берип турар албан черинге кирир. Уруг азыраарыга үндүрген акша-хөреңги-биле садып алган материалдыг үнелиг чүүлдерни, доктаамал хайгаараар кижизидикчи уруг азыраарыга берип турар акша-хөреңгинин киргенин болгаш чарыгдаттыгачан демдеглер турар бижимел отчетунга кирир.

14 чүүл. Доктаамал хайгаараар кижизидикчиге төлевирлер

Доктаамал хайгаараар кижизидикчиге уругну доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге тургузарының дугайында керээге дүүштүр, ай санында, өг-бүлөгө алган өскүс болгаш ада-иезинин хайгааралы чок арткан уругларның санындан уруг бүрүзү дээш 2500 (ийи муң беш чүс) түннүг акшаны төлээр. Акша-төлевиринин хемчээлин район коэффицентизин өөренип көрүп тургаш тургузар (оон иштинде бедик дагыг болгаш суг чок районнарга, Кыдыккы Соңгу чүк районнарынга болгаш аңаа деңнээн черлерге хамаарыштыр).

Доктаамал хайгаараар кижизидикчиге бо чүүл-биле көрдүнген төлевирлерни, уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген албан чери ол-ла сорулгаларга албан черинин орулгаларының болгаш чарыгдалдарының сметазынга көрдүнген акша-хөреңгизинден боттандыраар.

Айыттыгачан сорулгаларга чарыгдалдарын акшаландырышкынын республика бюджетинин акша-хөреңгизи-биле боттандыраар.

15 чүүл. Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге дамчыдып берген уругнун чурттап турар байдалы болгаш кижизидилгези дээш хыналда

Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге дамчыдып берген уругнун чурттап оран байдалы болгаш кижизидилгези дээш контрольду доктаамал хайгааралга кижизидери-биле уругну дамчыдып турар албан черинин турар черинин аайы-биле азырал болгаш ажаал-тежээл органы боттандыраар.

Уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берген албан чери, айда бирден эвээш эвес катап, уругнун угаан болгаш эмоционалдыг сайзыралының, уругнун өөредилгезинин, даштыкы хевиринин болгаш арыг-силинин, бодун боду хандырттарының чаңчылдарының, доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинде чурттап турар байдалының дугайында комплекстиг хыналданы чорудар. Хыналда чорутканының соонда, 10 хонук дургузунда, азырал болгаш ажаал-тежээл органы албан черинге хыналда түннелдеринин дугайында медээни бээр.

16 чүүл. Бо Хоойлуну күүсетпээни дээш харысалга

Азырал болгаш ажаал-тежээл орган-

нарының, уругларны доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып берип турар албан черлеринин албан-дужаалдыг кижилери, доктаамал хайгаараар кижизидикчилер бо Хоойлунун негелделерин сагывааны дээш, Россия Федерациязының күштүг болуп турар хоойлужудулгазынга дүүштүр харысалганы чүктээр.

2008 чылдың май 21-де № 812 УХ-II Тыва Республиканың Хоойлузунга капсырылга доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге уругну тургузарының дугайында КЕРЭЭ

(азырал болгаш ажаал-тежээл органы) (удуртукчунун ФАА)

Моон ыңай «Азырал болгаш ажаал-тежээл органы»,

(албан чери)

(удуртукчунун ФАА)

Устав үндезининге күштүг болуп турар, «албан чери»,

болгаш

(ФАА)

чурттап турар адреси:

(паспортунун сериязы болгаш дугаары)

Моон ыңай «Доктаамал хайгаараар кижизидикчи», дараазында чүүлдерин дугайында керээни чарган.

I. Нити чүүлдер

1.1. Доктаамал хайгаараар кижизидикчиге өг-бүлезинге кижизидери-биле

(уругнун ФАА)

моон ыңай «Кижизиттирикчи».

1.2. Керээниң күштүг болурунун хуусаазы:

Бо Керээниң күштүг болурунун хуусаазын талаларның удур-дедир чөпшээр-жилгези-биле алды айдан хөй эвес хуусаада, чаңгыс эвес катап узаткан бооп болур.

Бир эвес доктаамал хайгаараар кижизидикчи уругну ада-иезинге эгидеринин, уруг азырал алырының, азырал (ажаал-тежээл) азы азыраан өг-бүлөгө дамчыдарының дугайында бо Керээ-биле көрдүнген хүлээлгелерин күүсетпээн азы болур-чогууру-биле эвес күүсеткен таварылгада, азырал болгаш ажаал-тежээл органының база албан черинин эге саналы-биле, а ол ышкаш доктаамал хайгаараар кижизидикчинин кириген саналы-биле керээни хуусаадан эрте күш чок болдуруп болур.

II. Талаларның эргелери болгаш хүлээлгелери

2.1. Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин эргелери:

- бодунун эргелеринин дугайында четче медээлерни алырын;

- мергежилдиг талазы-биле дуза дээш албан черинин ажилдакчыларынга дилег кылыр;

- уругнун эргелерин болгаш эрге-ажыын камгалаар талазы-биле хемчеглерни хүлээп алыр;

- Кижизиттирикчинин хун чурумун боду тодарадып тургузар.

Доктаамал хайгаараар кижизидикчи Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгалары-биле көрдүнген өске-даа эргелерлиг болур.

2.2. Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин хүлээлгелери:

- Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр кижизиттирикчинин эргелерин болгаш хоойлу езугаар сонугалдарын сагыыр; хоойлужудулга-биле көрдүнген таварылгаларда, назы четпээн эрге-ажыын камгалаар;

- кижизиттирикчинин амы-тыны болгаш кадыы дээш харысалганы онааныр;

- кижизиттирикчинин мөзү-шынар кижизидилгезин болгаш күш-шыдал сайзыралын хандыраар, ону тускайлаң амыдыралга белеткээр;

- кижизиттирикчинин амыдырал-чуртталгазынга таарымчалыг байдалдарны, а ол ышкаш оон дыштанылганын организастаар болгаш эрттирерин хандыраар;

- кижизиттирикчинин эртем чедип алырынга эргежок чугула байдалдарны тургузар, оон өөредилгези дээш хайгааралды чорудар;

- кижизиттирикчинин кадыының байдалы дээш хайгааралды тургузар болгаш ону поликлиникага быжыглап бүрүткээр;

17 чүүл. Бо Хоойлунун күштүг болуру Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнүнден эгелээш, 10 хонук эрткен соонда күштүг болур.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай

№ 812 УХ-II 2008 чылдың июль 7.

2008 чылдың май 21-де № 812 УХ-II Тыва Республиканың Хоойлузунга капсырылга доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге уругну тургузарының дугайында КЕРЭЭ

- кижизиттирикчинин кадыының болгаш психиктиг сайзыралының өскерилгенин дугайында, оон-биле таварышкан өске-даа нарын байдалдарның дугайында албан черинге доп-дораан дыңнадыр;

- чурттап турар черинин солукшканының дугайында, өг-бүлө составының өскерилгенин дугайында, үр хуусаалыг азы халдавырлыг азы кижизиттирикчинин кижизидилгезинге болгаш сайзыралынга салдар чедирип болгу дег өг-бүлө кижигүннеринин өске-даа байдалдарының дугайында албан черинге доп-дораан дыңнадылганы кылыр;

- кижизиттирикчини албан чери-биле чөпшээржилге чокка кызыгаардан дашкаар үндүрбес;

- уругнун дугайында медээниң чажыдын сагыыр;

- кижизиттирикчини азыраары-биле алган материалдыг болгаш саң-хөө акша-хөреңгинин кирген база чарыгдаанының учедун тургузар.

Айыткан медээлерни (хоолгаларын) азырал (ажаал-тежээл) органынга болгаш албан черинге дамчыдар;

- бо Керээниң негелделерин күүседир;

- Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазы-биле көрдүнген өске-даа хүлээлгелерни күүседир.

2.3. Азырал болгаш ажаал-тежээл органы:

- Кижизиттирикчини доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге тургузарының дугайында Керээни чарар болгаш ону күш чок болдуруп;

- муниципалдыг тургузугнун Уставы-биле, муниципалдыг тургузугнун өске-даа нормативтиг актылары-биле, бо Керээ-биле болгаш күштүг болуп турар хоойлужудулга-биле көрдүнген бүрүн эргелеринин иштинге кижизиттирикчинин эргелерин болгаш хоойлу езугаар эрге-ажыын сагыыр;

- дээш контрольду боттандыраар;

- кижизиттирикчинин амыдырал-байдалының негелделери, мөзү-шынар болгаш күш-шыдал талазы-биле кижизидилгези дээш контрольду боттандыраар;

- доктаамал хайгаараар кижизидикчинин ажылының дугайында документи-биле таныжар эргелиг;

- албан черинин чорудуп турары кижизиттирикчинин комплекстиг хыналдазының түннелдеринин талазы-биле кириген медээлер-биле таныжар болгаш херек апарган таварылгада, Керээни күш чок болдураарының дугайында шиитпирни хүлээп алыр.

2.4. Албан чери дараазында эргелерлиг болур:

- уругну доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге тургузарының дугайында Керээни чарарыга киржир;

- доктаамал хайгаараар кижизидикчи-биле кижизиттирикчинин эргелерин камгалаар талазы-биле хемчеглерни, кижизиттирикчиге эргежок чугула өөредилге чорудуунун база реабилитация хемчеглерин болгаш хүн бүрүнүн планын кады тургузар;

- Керээни күш чок болдураарының дугайында азырал болгаш ажаал-тежээл органынга дилегни кирир.

Албан чери бо Керээден база күштүг болуп турар хоойлужудулгадан тыптып келир өске-даа эргелерлиг болур.

2.5. Албан черинин хүлээлгелери:

- кижизиттирикчинин эргелерин болгаш хоойлу езугаар эрге-ажыын камгалаарын, а ол ышкаш оон эт-хөреңгиге эргезин, оон иштинде суд чуруму-биле камгалаарын боттандыраар;

- кижизиттирикчинин кижизидилгезинге болгаш дыштанылгазын организаастаары-биле доктаамал хайгаараар кижизидикчиге мергежилдиг дузаны чедирер;

- кижизиттирикчинин сайзыралынга хыналданы чорудар;

- кижизиттирикчинин кадыынын байдалын контролга алыр, ону чыттырып эмнээринин айтырыгларын шийтирлээр;

- кижизиттирикчинин өөредиринин хевирин шилир;

- доктаамал хайгаараар кижизидикчинин ажил-чорудулгазын методиктиг удуртулганы боттандыраар;

- доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинге кижизиттирикчинин чуртталга турар байдалы болгаш сайзыралы дээш контролду база Доктаамал хайгаараар кижизидикчинин ажил-чорудулгазын боттандыраары-биле айда бирден эвээш эвес катап баар;

- айда бирден эвээш эвес катап кижизиттирикчинин комплекстиг ханылдазын боттандыраар, хыналда чорутканын соонда, 10 хонуктун дургузунда, ол дугайында Азырал болгаш ажаал-тежээл органынга меделгелди кылыр;

- кижизиттирикчи биле болгаш доктаамал хайгаараар кижизидикчи-биле ажил чорудар кылдыр социал ажилдакчыларны (социал педагогтарны) томуйлаар;

- кижизиттирикчинин азыраарынга үндүрген материалдыг болгаш сан-хөө акша-хөреңгилерин доктаамал хайгаараар кижизидикчинин чарыгдал турары дээш контролду боттандыраар;

- азырал болгаш ажаал-тежээл органын негелдези-биле доктаамал хайгаараар кижизидикчинин ажилынын дугайында меделерин, документтерин кириер;

- бо Керээден болгаш күштүг болуп турар хоойлужудулгадан тыптып келир өске-даа хүлээлгелерни күүседир.

2.6. Уругну доктаамал хайгааралга кижизидери-биле дамчыдып турар албан чери бо Керээге дүштүр уругнун доктаамал хайгаараар кижизидикчинин өг-бүлезинде келгенин түнелдери-биле ай санында, дараазында айның 25-тин хүнүнден орай-татпайн, бир уруг дээш доктаамал хайгаараар кижизидикчиге _____ акшаны төлээрин хүлээнир.

2.7. Албан чери өскүс уругларны болгаш ада-иезинин хайгааралы чок арткан уругларны албан черлеринин кижизиттирикчилеринге доктааттыг материалдыг хандырылганы нормаларынга дүштүр кижизиттирикчинин материалдыг хандырылганын боттандыраар хүлээлгелиг. Албан чери материалдыг хандырылганы дараазында хевирлерге болгаш хемчээлдерге боттандыраар:

III. Талаларның харысалгазы

3.1. Бо Керээ-биле көрдүнгөн хүлээлгелерни күүсетпээни азы болур-чогууру-

Тыва Республикада коррупцияга удурланыр талазы-биле хемчеглер дугайында

*Хоойлужудулга палатазы 2008 чылдың июнь 18-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2008 чылдың июнь 26-да чылдиз деп көргөн*

1 эге. Ниити чүүлдер

1 чүүл. Бо хоойлунун шийтирлээр айтырыглары

Бо Хоойлу Тыва Республикада коррупцияга удур политиканы боттандыраары-биле коррупцияга удурланырынын сорулгаларын, принциптерин, кол углангышкынарын база хевирлерин тодарадып турар. Бо Хоойлуда сайгарган коррупцияга удур политика дээрге, коррупцияга удур политиканын субъектилеринин коррупцияга удурланыр дээштинге система тургузарынче угланган ажил-чорудулгазы.

2 чүүл. Тыва Республикада коррупцияга удурланыр айтырыгларда харыялаарының хоойлу-дүрүм талазы-биле таарыштырылганы

Тыва Республикада коррупцияга удурланыр айтырыгларда хоойлу-дүрүм талазы-биле таарыштырылганы Россия Федерациязының Конституциязы, Федералдыг хоойлулар, Тыва Республиканың Конституциязы, бо Хоойлу, Тыва Республиканың өске-даа хоойлулары база нормативтиг хоойлу-дүрүм актылары-биле боттандыраар.

биле эвес кылдыр күүсеткени дээш талалар харыясалганы күштүг болуп турар хоойлужудулга дүштүр хүлээнир.

3.2. Бо Керээ-биле көрдүнгөн хүлээлгелерни доктаамал хайгаараар кижизидикчи күүсетпээни азы болур-чогууру-биле эвес күүсеткен таварылгада, азырал болгаш ажаал-тежээл органы албан чери-биле кады доктаамал хайгаараар кижизидикчи-биле Керээни хуусаадан эрте күш чок болдурар эргелиг. Аңаа хамаарыштыр _____ хонуктун дургузунда оон түнелдери-биле Керээни хуусаадан эрте күш чок болдурарынын дугайында шийтир хүлээп ап болгу дег хыналданы чорудар.

3.3. Бо керээниң 2.2. пунктузу-биле тодараткан хүлээлгелерни доктаамал хайгаараар кижизидикчи күүсетпээни азы болур-чогууру-биле эвес күүсеткени дээш Керээни хуусаадан эрте күш чок болдурган таварылгада, бо Керээниң 2.6 пунктузу-биле көрдүнгөн акша-хөреңгини доктаамал хайгаараар кижизидикчиге хүлээлгелерин күүсетпээни азы болур-чогууру-биле эвес күүсеткен үелеринде төлөп бербес.

IV. Немелде байдалдар

4.1. Бо Керээни күүседип турар үезинде талаларның аразында тыптып келген маргылдааларны, оларның тыптып келгенин соонда, чогуур шийтирнин ажилдап кылыр сорулга-биле талалар _____ хонуктун дургузунда сайгаржып чугаалажы, а чөпшээржилгелиг шийтирге келбээн таварылгада, судче дамчыдар.

4.2. Бо Керээ оон күштүг болуп турар үезинде өскертинген азы талаларның чөпшээржилгези-биле немелделерни кириер бооп болур.

Ынчаарга шупту айткан немелделер болгаш өскерилгелер, кажан чүгле оларны бижимел-биле долдурган болгаш бо Керээниң чарылбас кезээ кылдыр талалар ат салган таварылгада, ынчан чүгле хоойлу-дүрүм езугаар күштүг болур.

4.3. Бо Керээни түр када соксаткан азы күш чок болдурган таварылгада, доктаамал хайгаараар кижизидикчи ажыглаары-биле алган эт-хөреңгизин Албан черинге 3 хонуктун дургузунда эгидер (ол айда Кижизиттирикчинин аш-чеминге чарыгдаттынмаан акша-хөреңгини, идик-хепти, чымчак инвентарыны, ажил-агый херекселдерин, өөредилге номнарын, ойнаарактар болгаш өскелерни-даа).

4.4. Бо Керээни талаларның кайызынга-даа 3 экзemplярылыг кылдыр тургузар болгаш олар шупту дең юридиктиг күштүг болур.

Керээге ат салган талалар:

«Албан чери» хайгаараар	«Доктаамал кижизидикчи»
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чорукту, коррупция тывылдыраар байдалдарны база коррупцияга удур политиканы боттандыраар хемчеглерни хайгаарап, анализтеп, сайгарып база прогностаары;

4) хоойлу-дүрүм актыларынын коррупцияга удур экспертиказы – ажыглаттынып турар хоойлу-дүрүм актыларынга база оларнын төлөвилелдеринге хамааржыр коррупция тывылдыраар байдалдар илередир болгаш шинчилээр тускай эртемниг кижилерниң ажил-чорудулгазы; ындыг байдалдарны чайладырынче азы кызыгаарлаарынче угланган рекомендацйалар болбаазырадыраар;

5) коррупция тывылдыраар байдал – коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чорук тывылдыраар азы оларны тарадырынга деткимчелиг болушкун азы каттышкан болушкуннар;

6) коррупцияны болдурбазы – коррупцияга удур субъектилеринин коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чоруктар тывылдыраар азы оларны тарадырынга деткимчелиг болушкуннар илередип, өөренип, кызыгаарлаарынче азы чайладырынче угланган ажил-чорудулгазы;

4 чүүл. Коррупцияга удур политиканын сорулгалары

Тыва Республикада коррупцияга удур политиканын сорулгалары болза:

1) коррупция тывылдыраар чылдагааннарны чайладыры база оон тыптырынга таарымчалыг байдалдар-биле демсежири;

2) коррупция ажил-чорудулгазынын айылдынын болгаш олардан чидиргилерин бедии;

3) хоойлу кызыгаарынын иштинде болгаш хөй-ниитинин чаагай чоруу дээш ажил-чорудулгалардан ажык-орулганы элбекшидери;

4) хамааты ниитилелди коррупцияга удур политиканы боттанырынче калбаа-биле кириштирери;

5) коррупция шинчилиг кылдыныгларга хамаарыштыр хөөн булганыр байдалды тургузары;

5 чүүл. Коррупцияга удурланырыны? кол принциптери (чүүлдери)

Тыва Республикада коррупцияга удурланышкын дараазында кол чүүлдерге үндезилетинер:

1) кижилер бүрүзү хоойлу болгаш шүүгү мурнунга дең эргелиг болгаш дең харыясалгалыг;

2) коррупция тывылдыраар байдалдарны болдурбазынче угланган профилактиктиг хемчеглерни мурнады хөгжүдери;

3) күрүне органнынын болгаш тус черин бот-башкарылга органнынын ажил-чорудулгазын хоойлу-дүрүм талазы-биле тодаргай кылдыр чурумчударын болгаш ындыг янзылыг ажил-чорудулганы хоойлуга болгаш ажык-чарлыг чорукка дүүшкөк болурун, база күрүне база хөй-ниити талазындан хайгаараар;

4) хамааты болгаш юридиктиг кижилеринин хоойлу езугаар эргелерин болгаш сонургалдарынга хамааржыр айтырыгларны шийтирлээр күрүне болгаш муниципалдыг аппараттарның тургузуун база чурумун сайзырадыр;

5) хамааты болгаш юридиктиг кижилеринин эргелерин болгаш хоойлу езугаар сонургалдарынын камгалалын мурнады хөгжүдери;

6) федералдыг хоойлужудулгада көрдүнгөн чамдык таварылгаларда күрүне эрге-дужаалдыг, күрүне албан-дужаалында азы муниципалдыг албанда саадап турар кижилеринин эргелерин база хостуг эргелерин кызыгаарлап болуру;

7) хамааты болгаш юридиктиг кижилеринин үрелген эргелерин болгаш хоойлу езугаар сонургалдарын катап тургузары, коррупционнуг хоойлу үрээр чоруктарның хоралыг уржуктарын болдурбазы база чок кылыр;

8) күрүнениң албан-дужаалында, күрүнениң хамааты албанында болгаш муниципалдыг албанында ажилдап турар кижилеринин эргелерин болгаш хоойлу езугаар сонургалдарын күрүне талазындан камгалаары; айткан кижилерге база оларның өг-бүлелеринге төлөптиг чуртталга хандыраар шалың (акша төлөвири) болгаш чийгелделерни тургузар;

9) күрүнениң албан-дужаалында, күрүнениң хамааты албанында болгаш муниципалдыг албанда ажилдап турар кижилер коррупция шинчилиг хоойлу үрээр болза, харыясалга онаар;

10) Тыва Республикага коррупция-биле демсежири политиканы тургузарда болгаш боттандыраарда, күрүнениң эрге-чагырга органны, тус черин бот-башкарылга органны болгаш хөй-ниити демниг хөдөлүр;

11) күрүнениң эрге-чагырга болгаш тус черин бот-башкарылга органнынын

ажыл-чорудулгазында ажык-чарлыг чорукту хандыраар.

6 чүүл. Коррупцияга удур политиканын субъектилерин

Тыва Республикада коррупцияга удур политиканын субъектилерин болза:

1) коррупцияга удур политиканы боттандыраар талазы-биле тодаргай эргелер дагзып каан күрүне органны;

2) Тыва Республиканың коррупцияга удур политиканы боттандыраар талазы-биле тускай чөвүлээр эргелиг орган – Тыва Республикада коррупцияга удурланыр талазы-биле Комиссия;

3) тус черин бот-башкарылга органны;

4) коррупцияга удур политиканы боттандыраарыга киржип турар хөй-ниити организациялары;

5) массалыг информация чепсектери.

7 чүүл. Коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чоруктарның хевирлери

1. Сагылга-чурум-биле холбаалыг (дисциплинарлыг) коррупциялыг (үрүмк) үүлгедиглер – коррупция шинчилиг болбушаан, кемниг херек кылдыр санап болбас азы кандыг-бир дисциплинарлыг харыясалга онаавайн барып болур административтиг хоойлу үрээшкени.

2. Эрге-чагырга-биле холбаалыг (административтиг) коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чоруктар – коррупция шинчилиг болбушаан, кемниг херек кылдыр санап болбас болгаш кандыг-бир административтиг харыясалга онаавайн барып болур хоойлу үрээшкени.

3. Коррупциялыг кемниг-херектер – Россия Федерациязының Кеземче дүрүмүнүн чогуур чүүлдеринде айткан болгаш бо Хоойлунун 3-кү чүүлүнүн 1-ги кезеңде көрдүнгөн коррупция шинчилиг буруулуг хөй-ниитиге хоралыг кылдыныглар.

2 эге. Тыва Республикада коррупцияга удур политиканы боттандыраарының кол углангышкыннары

8 чүүл. Коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чоруктарны болдурбазы

Коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чоруктарны болдурбазы-биле дараазында хемчеглерни ажыглаар:

1) республика болгаш муниципалдыг чергелиг коррупцияга удур программаларны тургузары болгаш боттандыраары;

2) хоойлу-дүрүм актыларын болгаш оларнын төлөвилелдерин коррупцияга удур азы удур эвес талазын хынаары (экспертиза чорудары);

3) коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чоруктарны ниитизи-биле база оларның чамдык хевирлерин мониторинге хаара тудары;

4) коррупцияга удур чырыдышкын болгаш суртаал ажылы чорудары;

5) коррупцияга удурланыр сорулгалыг хөй-ниити организацияларын тургузарынга болгаш ажил-чорудулгазынга күрүне талазындан деткимче көргүзери;

6) коррупцияга удур политиканың хемчеглерин боттандыраарының отчеттарын солун-сеткүүлге чырыдары (парладыр);

7) хоойлужудулгада көрдүнгөн оон-даа өске хемчеглерни ажыглап болур.

9 чүүл. Коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чоруктарны соксадыры

Коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чоруктарны соксадыры база буруулуг кижилерге харыясалга онаары Россия Федерациязынын хоойлужудулга нормалары-биле езугаар болур болгаш бо Хоойлунун чүүлдери болбас.

3 эге. Коррупциялыг хоойлу-дүрүм үрээр чоруктарны болдурбас хемчеглер системасы

10 чүүл. Коррупцияга удур программалар

1. Коррупцияга удур программалар дээрге, Тыва Республикада коррупцияга удур чорудуп турар хоойлу-дүрүм, экономика, өөредилге, кижизидилге-биле холбаалыг болгаш оон-даа өске алдыган хемчеглерни бир демниг ажыглаар сорулгалыг коррупцияга удур политиканың каттышкан (комплексиг) хемчээ болур.

2. Тыва Республиканың коррупцияга удур программаның чагыкчызы Тыва Республиканың коррупцияга удур программаның төлөвилелин Тыва Республиканың тускай чөвүлээр эргелиг органы белеткеп тургузар болгаш Тыва Республиканың бюджетинден ашкандыраар.

3. Муниципалдыг чергелиг коррупцияга удур программаларны Тыва Республиканың тус черин бот-башкарылга органны Россия Федерациязынын болгаш Тыва

Херечилелдин дугауры — ПИ № 16-0510. Индекс 10001, 100011
ТР-ниң Парлалга болгаш массалык коммуникациялар талазы-биле
агентилиениң типографиязынга парлаан (Кызыл, Щетинкин-Кравченко, 1).
Солунда парлаттыгын материалдарның авторларының бодалдары
редакцияның туружу-биле дүшпейн барып болур. Айыттыгын саннары
болгаш өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары
харыылаар.